

Resultat och effekt

[nggallery id=109]

Sänkta Sidabidrag urholkar folkrörelsernas opinionsbildning. Debatten här hemma tunnas ut. Biståndet professionaliseras. Utbytet över gränserna ändrar karaktär.

Text: Karolina Jeppson | Bild: Karolina Jeppson och Afrikagruppernas arkiv | [Prenumerera](#) | Artikel i [SocialPolitik nr 2 2011](#)

– Jag har stor respekt för Gunilla Carlssons engagemang. Men den här politiken lutar mer åt välgörenhet än solidaritet, säger Gabi Björsson, kanslichef på Afrikagrupperna om den moderata biståndsministerns politik.

– Den viktiga diskussionen om varför människor lever i fattigdom får inte plats. Inte heller hur andra politikområden ibland motverkar biståndets arbete mot fattigdom.

Biståndsministerns storstädning på Sida med avskedad chef och sänkta anslag har tvingat Sida till förändrade riktlinjer och drastiska nedskärningar. Det specifika anslag som berört informations- och påverkansarbete till folkrörelser, som exempelvis Afrikagrupperna söker medel ur, har minskat med 60 procent. Ändrade riktlinjer har gjort att det opinionsbildande arbete som även mindre organisationer bedrev – om fattigdomens djupare orsaker eller hur vi kan eller bör agera på hemmaplan – inte längre är bidragsberättigat. Möjligheten att skicka ut och ta emot praktikanter och volontärer med hjälp av Sidabidrag försvann i samma veva.

Informationspotten blir dessutom tillgänglig för en bredare krets av aktörer. Magnus Walan, som arbetar med opinions- och samhällsfrågor på Diakonia, tycker att biståndspengar redan används till annat än bistånd.

– De stora biståndsökningarna på senare år har gått till flyktingverksamhet i Sverige. Det ökade först med 100 procent, sedan med 200 procent, vilket förklarades med att flyktingarna

är från fattiga länder.

– Bidragen till ambassaderna har också ökat med 125 procent sedan 2005, säger Magnus Walan och tillägger, att pengarna kan lika gärna gå till cocktailpartyn eller limousiner eftersom ambassaderna inte har samma redovisningskrav.

– Vi har fått skära ned på personal men kunnat täcka med egna medel för våra aktivistgrupper och gräsrotter för att vi tycker det är så pass viktigt. Men jag tycker att man kan ifrågasätta trovärdigheten hos regeringen, menar Magnus Walan. När vi kritiserade de minskade anslagen fick vi besked att de ville satsa på barnen i Haiti istället.

Afrikagrupperna har också som konsekvens av nedskärningarna gått från 19 till 14 tjänster på sitt kansli i Solidaritetsrörelsens Hus i Stockholm.

– Vi har inte längre någon anställd kampanjansvarig. Det har gjort att vi får förlita oss mer på aktivister i vårt utåtriktade kampanjarbete och på att anställd personal fortsätter driva frågorna vid sidan om sitt ordinarie arbete, säger Gabi Björsson.

Efter 40 år har de också fått lägga ned tidskrift Södra Afrika. Pengar till utgivning saknas.

– Afrikagruppernas grundtanke är att det viktiga i bistånd är insikten att fördela globala resurser på ett mer rättvist sätt. Men då måste ju debatten föras här! Fördelningen sker ju inte i de fattiga länderna. Regeringen saknar insikt om att diskussionen måste föras på hemmaplan.

Gabi Björsson citerar befrielsesteologen Don Helder Camara: "Om man stödjer de fattiga, är man ett helgon. Vill man däremot diskutera varför de fattiga är fattiga – då är man kommunist!" 2003 antog riksdagen PGU, Politik för Global Utveckling, med syftet att hållbar utveckling ska genomsyra alla områden av svensk politik, inte bara stanna på biståndsministerns skrivbord.

Idag talas det inte lika högt om PGU. Sverige fokuserar nu, som många andra länder, på "en förstärkt resultatstyrning" med

ledord som "kvalitet och effektivitet". En stor del av biståndet kanaliseras genom svenska folkrörelser. Den del som är öronmärkt för informationsinsatser har förändrats mest.

– Detta är en helt ny kursändring – bort från PGU, säger Magnus Walan. Att bara informera om resultaten av det svenska biståndet och inte ifrågasätta svensk politik skiljer sig från det vi gjort i 30 år. Ska vi inte väcka opinion om till exempel klimatfrågor? Besluten tas ju i de rika länderna, liksom de beslut som orsakar skuldkriser och handelskriser.

– Jag tror att filosofin nu är väldigt nyliberal med en tro på tillväxt, företagande och fria marknadskrafter. Men om den här biståndspolitik kan skapa tillväxt i fattiga länder är det självklart bra, tycker Gabi Björsson på Afrikagrupperna.

Hon frågar sig dock retoriskt om folk i gemen känner till vad EPA (Economical Partnership Agreement, ett handelsavtal mellan EU och fattiga länder) innebär för södra Afrika? Och tar som exempel hur praktikanterna från Öster Färnebo Folkhögskola informerade om EPA genom att ordna fotbollsmatcher. Fotbollslaget "Local Africa" hade en jättestor målbur medan EU:s var ytterst smal och nästan omöjlig att göra mål i.

Som en del av Sidas folkrörelseanslag fanns nämligen fram till 2010 en schablon för praktikverksamhet och för internationella utbyten, tillgängliga för unga mellan 18 och 35 år. Ett stort antal små och stora organisationer och folkhögskolor har bedrivit utbyten med samarbetsorganisationer i utvecklingsländer. En praktikperiod i ett utvecklingsland är ofta utgångspunkten för unga människors vidare engagemang eller kommande karriär. I organisationsvärlden finns överraskande många som har börjat den vägen.

Afrikagrupperna har under flera år samarbetat med Färnebo Folkhögskola i Hälsingland och filialen i Göteborg, kring ett praktikantprogram i södra Afrika. Ett praktikanslag som nu tagits bort.

Österlens Folkhögskola har sedan sex år tillbaka fyra studiekurser med fältarbeten i Östafrika, Asien och Kaukasien

- med stöd från Sida via Forum Syd. Skolan erbjuder också möjlighet att leva en tid hos ett så kallat ursprungsfolk.
- När anslaget för praktikantkurser drogs in i höstas, fick vi ta platser från de andra internationella kurserna, berättar Åke Larsson, rektor på Österlens Folkhögskola. I stället för en ettårig kurs har vi snickrat ihop en terminskurs på sex veckors förberedande utbildning och tre månaders praktik med hälften så många platser. Men det är en nödlösning.
- Man missar möjligheten till folkbildning. Det finns ett stort intresse för kurserna. Jag tänker på allt arbete dessa människor som gått våra kurser har lagt ner på solidaritetsarbete. Många volontärer har fortsatt engagera sig och bildat nya samarbetsorganisationer i de länder de besökt i Afrika, Asien och Kaukasien. En av dessa nybildade föreningar, Twiga, sitter med i skolans styrelse. Att föra över möjligheterna att göra praktik till enbart de som läser på högre akademisk nivå vore illa, säger Åke Larsson allvarligt.

Under förra året gick flera organisationer samman för att driva opinion mot UD och Sida för en fortsatt möjlighet för unga att få praktik på plats. Österlens Folkhögskola var med i den samlade gruppen där Framtidsjorden, Latinamerikagrupperna och Svenska Missionsrådet var drivande. Tillsammans representerade de ungefär 90 procent av de svenska organisationer som fått praktikantbidrag.

Det visade sig att UD inte visste vad praktikantbidraget var, men som ett resultat av dialogen med folkrörelserna, fanns det sedan med i höstens strategi. Det kommer således framöver att finansieras med biståndsmedel och administreras av Internationella Programkontoret, som är en statlig myndighet. Storleken på budgeten är ännu inte fastslagen, inte heller riktlinjer. Det lutar åt att potten kommer att bli mindre. Samtidigt öppnas upp för att näringslivets organisationer ska kunna söka samma praktikmedel. Syftet kommer, enligt Sida, att vara att stärka enskildas kunskap om utvecklingsfrågor och bredda "den svenska resursbasen" mer än att informera den svenska allmänheten.

Individuell Människohjälp (IM) är en svensk **biståndsorganisation** med huvudkontor i Lund. De har i många år haft ett utbrett volontärprogram med ett 20-tal volontärer varje år. Huvuddelen har varit finansierad av Sida, via ramorganisationen Svenska Missionsrådet. Unikt för IM har varit att erbjuda äldre, från 35 och uppåt, möjlighet att bli "seniorvolontärer". De har också haft specifika informationsvolontärer som arbetat extra mycket på hemmaplan med att berätta om situationer i det land de har varit i. I dagsläget är volontärprogrammet annorlunda.

– Vi bestämde oss för att försöka finansiera praktikanterna på egen hand, säger Dick Svedenborn. Vi fick idén att de sökande skulle göra praktik i sin utbildning. Då får de studiemedel och får stå för mycket själva.

– Nu erbjuder vi 11 platser istället för 20, säger Klara Jamison Gromark som också arbetar med IM:s volontärprogram. Båda har själva varit engagerade i IM, Klara som volontär i Guatemala och Dick i ett projekt i Zimbabwe. Idag är ett 10-tal i personalen före detta volontärer.

Den allvarligaste konsekvensen är att målgruppen blivit smalare eftersom man måste läsa på universitet eller högskola. Ett ofrivilligt byte av målgrupp.

– Men det som har rykt är seniorvolontärerna som våra egna medel kunde bekosta tidigare, och vi har inte råd att själva finansiera informationsvolontärer. Fast vi har kvar obligatoriska informationstillfällen för dem som har varit ute, berättar Dick Svedenborn.

– Vi hoppas att vi i fortsättningen också kommer att kunna söka pengar från Sida för denna typ av verksamhet. Blir det mindre pengar kommer det att påverka folkbildningen i Sverige och färre kommer att få erfarenheten av att ha varit praktikant, befarar Klara Jamison Gromark.

Ett resultatinriktat och effektivt bistånd klingar förstås bra. Men frågor kring hur resultaten av fattigdomsbekämpning mäts och undersöks verkar inte ingå. Under Almedalsveckan i somras protesterade IM tillsammans med ett 10-tal andra

organisationer mot sänkta informationsanslag. Blir biståndet mer effektivt av att inte få debatteras? Behövs inte informationsarbetet till allmänhet och politiker? Vet svenskar hur vi bedriver bistånd?

Forum Syd som är en ramorganisation för cirka 200 medlemsorganisationer, har det senaste året sett vad den nya politiken kan innebära – svart på vitt. Andreas Dolk, ställföreträdande generalsekreterare, menar att det som tidigare handlade om internationellt folkrörelsesamarbete, eller partnerskap, har urholkats. Man kan inte längre koppla det som görs i syd till arbetet här hemma. Fattigdomen behandlas därmed inte längre som det globala problem det är och som kräver förändringar både här hemma och i syd. Istället blir fattigdomsproblematiken något som det är upp till de fattiga människorna att själva försöka lösa bäst de kan. Om detta handlar de ändrade riktlinjerna för information och det borttagna praktikanterbidraget, anser Andreas Dolk. Genom praktikanter, utbyte och volontärer skapas kontaktytor som gör att kunskap förs hem.

– Det har skett en omsvängning. Från att man tidigare fokuserade på samarbete, till att svenska organisationer blir några som enbart ska överföra pengar. Samtidigt har kraven för insyn och kontroll ökat. Många små organisationer kan inte leva upp till de krav som ställs, enligt Andreas Dolk.

Han menar att värdet för en svensk organisation blir mindre. Då minskar även deras intresse för att engagera sig. Dessutom tenderar de mindre organisationerna att helt falla bort.

– Målet med hela Sidaanslaget handlar om att stärka civilsamhällets pluralism och deltagande. Men hur kan man nå det målet när man tar bort pluralismen?

På två år har ansökningarna om Sidabidrag genom Forum Syd sjunkit från cirka 350 till 200.

– Det blir en koncentration kring de stora hjälporganisationerna. De får en allt större del av folkrörelseanslaget. Det blir mer och mer professionaliserade organisationer, som kan leda till att det frivilliga

deltagandet och engagemanget i folkrörelsebiståndet minskar, menar Andreas Dolk.

karolina.jeppson@gmail.com

Läs vidare

www.afrikagrupperna.se

www.manniskohjalp.se

www.forumsyd.org

www.diakonia.se

www.osterlen.fhsk.se